

Kutatási beszámoló

a *Xenológiai tanulmányok – a kelet-közép európai irodalmak idegen-képének kutatás*
című KPI-projekt eredményeiről

Projektvezető:

Dr. Varga Péter

Tagok:

Dr. János Szabolcs

Drd. János (Szabó) Eszter

Drd. Kordics Noémi

A fenti cím alatt futó projekt 2015. március 1-étől kezdődően nyerte el a KPI támogatását. A projekt első szakaszára összefoglalóan az alapkutatás és az elméleti felkészülés volt jellemző. A résztvevő kutatók részben egyénileg folytattak könyvtári kutatásokat a germanisztikai tudományok fontosabb központjaiban (Bécs, Berlin), illetve közös fellépéssel is prezentálták a kutatási témához kapcsolódó eredményeiket (Bad Kissingen, 2015. november).

A kutatás második szakaszában jellemzően az eredmények közreadása konferencia-előadások és publikációk előkészítésének formájában történt.

A kutatási csoport tagjainak tevékenysége:

Dr. Varga Péter legfontosabb kutatási tevékenysége a következőképpen foglalható össze:

Elméleti kutatások a xenológia és az emlékezet-kutatások területén Astrid Erll: *Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskulturen* című alapvető elméleti művéből kiindulva, annak felhasználásával. A kutatás eredményeként megállapítható, milyen szoros összefüggés fedezhető fel a traumatizálódás – emlékezés – műtfeldolgozás – idegenkép kialakulása között. A pályázatban megjelölt egyéni kutatási témához ez az elméleti háttér elengedhetetlen kiindulási pont, hiszen a múlt feldolgozásának torzulásai illetve korrekciói által jönnek létre azok a sztereotípiák, amelyek mentén a *másik*, az *idegen* megítélésre kerül.

A kutatási projektet a 2016. szeptember 8-9-én megrendezendő VII. Internationale Germanisistentagung. (Partiumi Keresztény Egyetem) keretében meghirdetett előadás fogja lezárni. A konferencián elhangzó előadás tulajdonképpen a kutatás összefoglalása is, melyet publikáció követ majd. A prezentáció tézise a pályázatban megfogalmazott alapgondolatok kifejtése a túlélők publikációi mint szövegkorpusz felhasználásával történik. Ennek jegyében az előadás arra keresi a választ, hogy az elhurcolt, majd visszatért áldozatok miként élik meg egykori életterüket, az ott élő

egykori szomszédaikat, lakótársaikat teljesen idegenként, sőt alkalmanként ellenségként. A traumatizált túlélőknek egyrészt szembesülniük kell túlélésük „szégyenével” (Scham der Überlebenden), illetve legtöbb hozzátartozójuk elvesztésével.

Dr. János Szabolcs

A kutatási program keretében dr. János Szabolcs a 18-19. századi, Magyarországról és Erdélyről szóló, német nyelvű útleírásokat, valamint az azokban megrajzolt idegenképeket vizsgálja.

Az utóbbi években a német, angol és francia nyelvterületen több olyan monográfia és tanulmánykötet jelent meg, amelyek megpróbálnak szembesülni az utazási irodalom kategorizálásának kérdéseivel, illetve kísérletet tesznek az utazás történeti-szociológiai, antropológiai és többek között irodalomtudományi szempontból értelmezésére.

János Szabolcs kutatása arra keres választ, hogy az egyes (elsősorban német származású) szerzők milyen módon viszonyulnak Magyarország és Erdély etnikai-vallási sokszínűségéhez, hogyan reflektálnak az évszázadok óta hagyományozódott auto- és heteroszteretípiákhoz, illetve hogyan valósul meg a „saját” és az „idegen” folyamatos kölcsönhatása.

A konferenciákon bemutatott előadások (Budapest, Pécs stb.) mellett egyúttal a kutatási projekt eredményeinek prezentációja két fontos publikációban jelenik meg: *Siebenbürgen, das Banat und die Topografien der Fremdheit: Mobilität und Fremdheitserfahrung in Reiseberichten*; illetve a DIMOS konferencia előadásának közreadása ugyanazon a címen.

Drd. Kordics Noémi tevékenysége a projekt keretében elsősorban a kutatási téma és a befejezés álló doktori disszertációjának összehangolása volt. Arthur Holitscherről szóló dolgozatának lényegi eleme a xenológiai kontextualizálás, Holitscher idegenképe és világképe a 20. század elején német nyelvű magyar származású zsidó íróként.

A kutatási projekt második részében publikációk előkészítése és a doktori disszertáció lezárása történt.

Drd. János (Szabó) Eszter

János (Szabó) Eszter a *Xenológiai tanulmányok – a kelet-közép európai irodalmak idegen-képének kutatása* című projekt keretén belül alapkutatásokat végzett különböző magyarországi, ausztriai könyvtárakban, részt vett egy workshopon Németországban, amelynek témája szorosan kötődik a fent megnevezett kutatási tematikához. A kutatás további eredményei: a feldolgozott anyag publikálása konferencia előadások és tanulmányok formájában.

- A németországi 2015. november 22-27. között „*Das Leid der Anderen*“ – *Erinnerungskulturen in Europa* címmel Bad Kissingenben megrendezett workshop témája a német-

zsidó irodalom volt, ezen a szakmai találkozón budapesti, nagyváradai és krakkói egyetemi hallgatókkal együtt vizsgálta az „idegenképet” különböző irodalmi szövegekben.

- A kutatási projekt következő szakaszában János (Szabó) Eszter részt vett egy nemzetközi konferencián és megjelentetett a kutatási témájában egy publikációt.
- 2016. április 21-22. között került megrendezésre a Pécsi Nemzetközi Germanisztikai Konferencia „Grenzenlosigkeit. Transkulturalität und kreative Schreibweisen in der deutschsprachigen Literatur“ címmel. Az előadásának címe: *Kulturtransferprozesse in der Temesvarer Zeitung (1871-1875)*.
- Elkészült továbbá a kutatás második szakaszában egy **publikáció** is a témában: „*Temesvar ist keine gewöhnliche Provinzstadt*“ – *Adolf Sternbergs Artikel über die Banater Hauptstadt* címmel. A kötet a 2015-ben megrendezett FZ DIMOS konferencia konferenciakötetében fog megjelenni, amelynek címe „Deutsch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa. Geschichtliche Grundlagen und aktuelle Einbettung” és a németországi Stutz Kiadó jelenteti meg 2016-ban.

A projekt részeredményeinek bemutatása további konferenciákon:

- 2016. szeptember 8-9.: a PKE Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék VII. Nemzetközi Germanisztikai Konferenciája. A kutatás részeredményeit *Reiseberichte und Fremdheitserfahrung in der Temesvarer Zeitung* címmel mutatja be.
- A pécsi konferencia témájához kapcsolódva és a kulturális transzferek gondolatát kibővítve készül a *Prozesse der Hybridisierung in der Temesvarer Zeitung (1871-1877)* című előadás megtartására Regensburgban, Németországban 2016. szeptember 29. és október 1. között az FZ DIMOS (A német nyelv Közép-, Kelet- és Dél-Európában kutatóközpont) szervezésében.
- 2016. október 1-2.: „Charles Sealsfield und der transatlantische Austausch im 19. Jahrhundert” tematikájú konferencia Tägerwilenben (Svájc), amelyen az *Amerikabilder in der Temesvarer Zeitung (1871-1877)* címmel tart előadást.

A kutatási projekt összességében sikeresnek mondható, hiszen a résztvevő kutatóknak sikerült megvalósítani a pályázatban kitűzött célkitűzéseiket. A publikációkban, előadásokban közölt eredmények a téma komplexitása mellett arra világítanak rá, hogy a centrum-periféria diskurzus, az utazási irodalom, a traumatizáció közös eleme a projekció, amely jellegénél fogva a xenológia legfontosabb vizsgálati tárgya. A publikációk, illetve az azoknál felhasznált szövegtörzsek mind arról tanúskodnak, hogy a régióban megjelenő többnyelvűség és multikulturalitás differenciált kutatása még mindig kimeríthetetlen forrásokkal bír. A másság, idegenség kultúratudományos kontextualizálásához a xenológia mindenképpen fontos adalék lehet.